

13.Українська бібліотечна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://ube.nplu.org/article/%D0%95%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B5%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B2>. – Назва з екрана.

14.Чупріна, В. М. МБА і ДД в інформаційній системі бібліотек: динаміка надання послуг в електронному середовищі / В. М. Чупріна. – Бібліотека. Наука. Комунікація: матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 6-8 жовт. 2015 р.) : в 2 ч..Ч1. – К. – 2015. – С .128-131

Диха С.В.,
завідувачка відділу зберігання фондів НБ ХНУ

Віртуальна виставка як форма популяризації документів

У статті розглядається віртуальна виставка як нова форма популяризації документів. Досліджуються характерні риси та особливості віртуальної бібліотечної виставки, аналізуються підходи та вимоги щодо її організації. Подається характеристика віртуальних виставок, розміщених на сайті наукової бібліотеки Хмельницького національного університету.

Ключові слова: віртуальна виставка, наукова бібліотека, університет, інформаційні технології, електронні ресурси.

Сьогодні бібліотека - це освітньо-культурний центр,

що забезпечує інформаційні потреби користувачів, надає можливість міжособистісного спілкування та організовує їхнє культурне дозвілля.

Важливу частину бібліотечно-бібліографічного обслуговування становить виставкова діяльність. Вона являється однією з основних складових роботи з фондом та користувачами. За допомогою виставки бібліотека може інформувати про нові надходження, забезпечити ефективність використання кожної книги і, головне, розкрити фонди та привернути увагу до читання. «Обирати книги для свого та чужого читання – не тільки наука, а й мистецтво», – писав відомий бібліотекознавець М.О. Рубакін. Треба мати чималі знання і творче мислення, щоб книжкова виставка зацікавила читача.

Мета статті - розкрити основні етапи створення виставки, визначити ефективність їх використання та ознайомити із моделями книжкових виставок, які використовуються у НБ ХНУ.

Книжкові виставки почали практикуватися в роботі бібліотек в середині XIX століття і стали найбільш поширеною формою популяризації книги. Виставки мали характер музейних експозицій. На них демонстрували найбільш цінні примірники з книжкових сховищ бібліотеки.

У сучасному інформаційному середовищі традиційні форми обслуговування користувачів переживають епоху змін та модернізації. Не виняток і виставкова робота бібліотеки ХНУ, в якій склалися певні традиції, обумовлені місією книгозбірні, яка передбачає розвиток, створення, збереження власних і світових інформаційних ресурсів, які відповідають навчальному та науковому процесам в університеті.

З розвитком інформаційно-комунікаційних

технологій в останнє десятиліття в усі сфери діяльності людства стрімко увірвався термін «віртуальність». Однією з ключових тенденцій сучасного розвитку людства є формування нового інформаційного середовища, а з розвитком Інтернету ми отримали нову категорію користувачів – віртуальних. Застосування сучасних інформаційних технологій дозволяє впроваджувати в бібліотеках нову форму виставкового експонування документів – віртуальну виставку.

Віртуальні виставки – інформаційний продукт бібліотеки, який поєднує в собі традиційний книжковий та новітній електронний способи презентації інформації. Вони є ефективним засобом популяризації бібліотечних ресурсів. Сьогодні створюється нова модель бібліотеки, яка передбачає певні зміни в організації бібліотечного простору, оптимізацію доступу користувачів до бібліотечних зібрань.

Дослідженням віртуальних виставок займалися І. Торлін, Н. Збаровська, М. Алфьоров, Л. Бабій, Л. Кудря, Т. Дупляк, Т. Ткаченко та інші дослідники. Так, Н. Збаровська під віртуальною виставкою розуміє електронну виставку у форматі PowerPoint – електронної презентації. Автор пропонує таку виставку при відповідному звуковому оформленні і наявності мультимедійного проектора застосовувати як ілюстративний матеріал на таких комплексних заходах, як літературні вечори, дні інформації. Можна її використовувати і в роздрукованому вигляді як ілюстрований рекомендаційний бібліографічний показник. До переваг створення віртуальних виставок як форми бібліотечного обслуговування Н. Збаровська відносить: можливість індивідуальної самостійної роботи читача з поданими матеріалами, нетрадиційну подачу матеріалу, наочність, структурування матеріалу [4, с. 46].

З огляду на постійний розвиток сервісів та у зв'язку з більш широким впровадженням даного виду дистанційної послуги в бібліотечну діяльність, з урахуванням наявного на сьогодні досвіду, питання функціонування віртуальної бібліотечної виставки потребує наукового узагальнення.

Нині у фаховій літературі найбільш поширеним є визначення віртуальної книжкової виставки як публічної демонстрації в мережі Інтернет за допомогою засобів веб-технологій віртуальних образів спеціально підібраних і систематизованих творів друку та інших носіїв інформації, а також загальнодоступних електронних ресурсів, рекомендованих дистантним користувачам бібліотеки для огляду, ознайомлення та використання. Віртуальна виставка дає змогу бібліотекареві направити увагу читача на додаткові інформаційні джерела, наявні в мережі, запропонувати скористатися іншими сервісними послугами бібліотеки, комплексно висвітлити визначену для розкриття через виставку тему. Отже, віртуальна бібліотечна виставка, будучи мобільною, компактною і змістовною, виступає в ролі провідника в загальному потоці інформації.

Варто зазначити, що перші віртуальні виставки були мистецькими, розміщувалися на сайтах арт-галерей, музеїв, мистецьких організацій і повністю відповідали поняттю «виставка», основною специфічною рисою (і перевагою) якої є показ самих творів (друку, мистецьких тощо), що дає можливість користувачу безпосередньо ознайомитись із ними, а якщо йдеться про книжкову виставку, то негайно отримати конкретне видання для читання. В Інтернеті функціонують також віртуальні виставки бізнесового спрямування (презентують товари та послуги, подають їхню детальну характеристику),

поліграфічні виставки (представлені сучасні досягнення поліграфії та технологій друку) [6, с. 37].

На сьогодні вже існують різні моделі віртуальних виставок, серед яких: фотовиставки; бібліобанер; виставки з аудіосупроводом, виставки-«лістівки» за окремим невеликим літературним твором; виставки-«ілюстрації» з «багатим» мультимедійним контентом, зокрема аудіо- та відеорядом; розгорнуті виставки – з розділами, цитатами, ілюстраціями, текстом, відео- та аудіоматеріалами; тематичні виставки; книжкові виставки – «Стрічка часу»; виставки – вікторини, презентації, казки, подорожі, кросворди, питання, цитати, хроніки та ін. [4].

Автори віртуальних виставок використовують різноманітні підходи до їх організації: від традиційного, консервативного – зображення обкладинок книг і анотацій видань у форматі документа Ms.Word – до анімаційного. На виставках останнього типу представлений різноманітний ілюстративний, аудіо- та відеоматеріал, бібліографічні списки за темою. Використання серед інших засобів можливості веб-дизайну – наступний крок у розвитку концепції віртуальних виставок.

Фахівці зазначають, що віртуальні виставки перестають дублювати традиційні книжкові, що демонструються в бібліотеці, і створюються спеціально для надання в інтерактивній формі з використанням усіх переваг Інтернет-середовища. Такі виставки робляться як міні-сайти, де велика увага приділяється не тільки традиційним бібліотечним прийомам розкриття інформації про книгу, а й широко використовуються можливості віртуального простору із залученням додаткових видів інформації (наприклад, оцифровані витяги з книги, рецензії, відгуки, інтерактивні посилання).

Згадаємо про традиційну книжкову виставку:

об'єктом виставки є видання – друковане, або ж на інших носіях; суб'єктом – читач бібліотеки; завданням – безпосередній показ видань, який допомагає розкрити тему виставки і зорієнтувати читача в бібліотечному книжковому фонді. Віртуальну книжкову виставку розглянемо як on-line сервіс для читача, який знаходиться поза межами бібліотеки і відповідно хоче отримати певний інформаційний сервіс, не відходячи від комп'ютера. Мета віртуальної книжкової виставки ширша за тематичну в силу особливостей і можливостей он-лайнних технологій. Для повноти картини зробимо порівняння цілей і функцій двох виставок.

Як традиційна, так і віртуальна виставка:

- популяризує бібліотечний фонд (ресурс);
- пропонує зацікавитись темою;
- рекомендує відповідні книжки (ресурси).

Щодо відмінностей:

- традиційна дає можливість фізично використовувати книжку, ознайомитись з її змістом та передмовою;
- віртуальна виставка дозволяє: по-перше, звернутись до інших ресурсів Інтернету за темою, по-друге, має можливість у текстовому режимі надати додаткову інформацію про документ.

Розглянемо особливості і ряд переваг віртуальної виставки, які допоможуть розв'язати ті проблеми, які неможливо вирішити традиційним методом:

- досить широка спрямованість: розміщена на сайті бібліотеки виставка дозволяє збільшити кількість відвідувачів і потенційних читачів;
- достатня місткість: система гіперпосилання дозволяє розмістити великий обсяг інформації - як основний, так і додатковий;
- компактність: не вимагає додаткових площ, стелажів,

стендів;

➤динамічність: можливість швидкого оновлення;

➤тривалість: не обмежені терміни експонування;

➤представлення документів, які відсутні у фонді даної бібліотеки, але мають певне значення для розкриття заданої теми;

➤можливість дистанційного перегляду.

Отже, віртуальні виставки надають широкий спектр можливостей для суб'єктів виставкової діяльності. Організатори таких виставок можуть популяризувати бібліотечні фонди та рекламувати бібліотеку, а відвідувач – задовольнити свої інформаційні потреби.

Готуючи електронну виставку, потрібно керуватись тими ж принципами, що і при організації традиційних експозицій: відбір документів, визначення структури, компонування матеріалу, оформлення текстів та ілюстрацій. Структура віртуальної виставки повинна складатися з розділів, супроводжуватись цитатами, вступними статтями, ілюстративним матеріалом. Документ, представлений на віртуальній виставці, повинен мати: бібліографічний опис, анотацію, фото обкладинки документа, можна подати передмову і зміст книги.

У книзі «Виставкова діяльність публічних бібліотек» Н. Збаровської приведено алгоритм підготовки до організації віртуальних книжкових виставок. Зокрема, дослідниця виділяє такі етапи в підготовці віртуальної виставки:

I. Розробка моделі віртуальної книжкової виставки (вибір теми виставки; аналіз необхідного матеріалу; підбір необхідних книг та ілюстрацій; розробка схеми виставки).

II. Технічна підготовка проекту (сканування ілюстрацій, підготовка текстових матеріалів).

III. Оформлення робіт у форматі Power Point

(створення слайдів; використання анімаційних елементів) [4, с. 123].

Таким чином, основними елементами віртуальної виставки є зоровий ряд і текст. Утім, на бажання можна додати і звук – багато сервісів надають таку можливість. Тим більше, що за потребою користувача цю функцію можна вимкнути.

Водночас процес створення віртуальної інформаційно-книжкової виставки вимагає високої професійної підготовки бібліотекарів, участі співробітників суміжних відділів (автоматизації), серйозної матеріально-технічної бази самої бібліотеки, інформаційної грамотності користувачів.

При організації віртуальних виставок велику увагу слід приділяти дизайнерському оформленню, тому що це чудовий спосіб продемонструвати рівень заходу. Віртуальні виставки можуть бути створені як доповнення до реальних експозицій. Бажано, щоб усі бібліографічні записи анотувались, а до більшості представлених на виставці документів додавався ілюстративний ряд - обкладинки та титульні сторінки видань, що покращує сприйняття виставки користувачами. Виставка повинна бути зручною для сприйняття користувачем у веб-просторі і містити такі різновиди інформації:

Дані про видання:

- візуальні (зображення обкладинки, оцифровані частини книги: передмова, вступ);
- бібліографічні дані (бібліографічний запис + шифри фонду бібліотеки, що представляють виставку);
- аналітична інформація (анотації, реферати до видань, рецензії, відгуки читачів);
- оцифровані частини книги (розділи, найцікавіші витяги тощо);

➤посилання на повні тексти книги, якщо вони доступні в бібліотеці або в мережі Інтернет.

Додаткові матеріали за темою виставки, що існують в мережі:

➤посилання на Інтернет-ресурси (біографії, критичні статті, рецензії, відгуки, тематичні сайти);

➤відомості про наявність книг в інших бібліотеках, Інтернет-магазинах тощо;

➤зображення (портрети, ілюстрації, фотографії тематичного характеру).

Одним словом, виставка - це творчий погляд бібліотекаря на тему, що пропонується читачеві. Бажано не зупинятися на досягнутому і постійно поповнювати скарбничку форм роботи з книгою, з користувачами, поєднуючи традиційні та інноваційні методи.

Перехід до віртуальних виставок (переліку) наукової бібліотеки ХНУ можна здійснити з першої сторінки її веб-сайту (через рубрику «Електронні ресурси»), що, безперечно, свідчить про значущість даної форми інформування. Кожна з виставок має власну структуру, інколи досить складну.

Бібліографічний опис документів (здебільшого це видання з фондів НБ ХНУ) може бути винесено в окремий список та дублюватися на веб-сторінках, присвячених окремим розділам, що містять також історичну довідку, оглядову інформацію про видання, зображення його обкладинок, титулів та окремих сторінок. Усі експоновані матеріали введені до електронного каталогу, що є обов'язковою умовою для подачі матеріалів із фонду бібліотеки.

На тематичних віртуальних виставках документи систематизуються за абеткою і, крім бібліографії та ілюстративного матеріалу, тут можна ознайомитися зі

змістом збірників, які торкаються означеної теми, та авторською анотацією.

Найпростішим прикладом віртуальної виставки є традиційний список нових надходжень літератури (електронний бібліографічний список) або (рубрика «Радимо прочитати») на веб-сайті <http://library.khnu.km.ua/>.

Наразі на сайті бібліотеки представлено 23 виставки.

Найбільш значущою вважається та віртуальна виставка, яка включає: передмову (біографічну чи історичну довідку), складається з розділів і цитат, бібліографічного опису, анотації та фото обкладинок представлених документів. Особливу увагу хочеться звернути на такі: «Скорботна свічка пам'яті святої» (до Дня пам'яті жертв голодоморів), «Кар'єра-стратегія успіху», «Українське вбрання-частка народної душі», «Життєвий шлях і творчі висоти вченого» (до 85-річчя від дня народження доктора технічних наук, професора Р.І. Сіліна).

Найвагомішою серед експозицій з точки зору обсягу матеріалів та складності організації є виставка «Скорботна свічка пам'яті святої» (до Дня пам'яті жертв голодоморів). Документи представлені за розділами: «Закон України про Голодомор 1932-1933 років в Україні», «Історична довідка», «Голодомор 1932-1933 років в Україні», «Розп'яте голодом Поділля», «Фотоархів», «Молитва за Україну».

До виставки входять видання, які містять донедавна засекречені документи з архівів СБУ. Кожний розділ відкривається візуальним рядом книг із видавничими анотаціями. Розділи містять сканований матеріал у вигляді дайджесту, що наочно інформує про трагедію українського народу.

З метою популяризації наукових здобутків нашого університету бібліотека постійно готує виставки-презентації праць викладачів. Окрім цього на них представлені всі видання, які отримала бібліотека впродовж 2015-2018 років. На виставках-презентаціях праць викладачів представлений зміст кожного видання окремо та є посилання «Про автора», за яким можна докладніше ознайомитись з біографією та діяльністю окремих авторів.

Отриманий досвід у підготовці виставок допоміг нам при створенні віртуальної виставки, присвяченої 55-річному ювілею рідного вишу «Хмельницький національний університет: через минуле у майбутнє» у форматі НТМ. Цей формат дозволяє оптимально зберегти та відобразити електронний варіант текстових документів, приєднати мультимедійні та гіпертекстові елементи, використати візуальні ефекти. На виставці було представлено 46 документів з історії навчального закладу з моменту його заснування до сьогодення. Виставка-експозиція має розділи: «Погляд крізь час», «Ректори університету», «Наукова діяльність», «Наукова бібліотека», «Обличчя, події, факти», «Курс на інновації та розвиток». Перлина виставки - рубрики «Цікаво знати», які демонструють нам основну хронологію подій зі світлинами минулих років. Крім того, кожний розділ містить в собі цілу систему гіперпосилань, який дозволяє розмістити великий обсяг інформації, як основний так і додатковий. Виставка створена як міні-сайт, де велика увага приділяється не тільки традиційним бібліотечним прийомам розкриття інформації про книгу, а й широко використовуються можливості віртуального простору із залучення додаткових видів інформації (наприклад, інтерактивні посилання на бази даних університету, веб-

сайт, електронну бібліотеку, електронний каталог, репозитарій, бібліографічні бази даних НБ ХНУ).

Основна мета цієї виставки-експозиції - показати трансформацію матеріальної та наукової бази університету впродовж 55- років. Саме тому пошук інформації охопив етапи:

- вивчення історії заснування навчального закладу;
- пошук документів у архіві Хмельницького національного університету (фото, автобіографічні дані);
- пошук наукових праць професорсько-викладацького складу кафедр;
- пошук документів та інформації в мережі Інтернет;
- оцифрування знайдених документів;
- вивчення сучасних напрямів роботи ХНУ;
- інтерв'ю з викладачами та співробітниками кафедр;
- використання графічних зображень, світлин;
- оформлення виставки.

Формат виставкової роботи НБ ХНУ все більше переміщається у віртуальне середовище. Це дозволяє користувачам зекономити час, акцентувати увагу на найцікавіших документах, позбавляє потреби безпосередньо переглядати первинний матеріал.

Інформаційну підтримку виставок забезпечують рекламні повідомлення на сайті бібліотеки <http://lib.khnu.km.ua/> та у соціальних мережах.

При формуванні річних планів виставкової роботи враховуються навчальні програми та тематика дисциплін, які вивчаються в університеті. Це позитивно впливає на підвищення актуальності та популяризації тематичних виставок.

Аналіз досвіду підготовки віртуальних виставок науковою бібліотекою ХНУ повністю доводить, що поєднання традиційних та інтерактивних форм виставкової

роботи сприяє формуванню відкритого іміджу бібліотеки та збільшенню ступеня довіри у взаємовідносинах з користувачами.

Підсумовуючи, варто зазначити, що в сучасних умовах віртуальна бібліотечна виставка стає ефективним інструментом забезпечення доступу до інформації для всіх категорій користувачів. Організація віртуальних виставок сприяє підвищенню освітньо-культурного рівня користувачів бібліотеки, популяризації її діяльності серед студентства та викладацького складу.

Список використаних джерел

- 1.Бабій, Л. М. Віртуальна книжкова виставка: нова форма інформаційних ресурсів бібліотеки / Л. М. Бабій. // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка / редкол. : С. А. Копилов, В. С. Прокопчук, П. С. Атаманчук [та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015.–С. 272–276. – (Бібліотекознавство. Книгознавство ; вип. 4).
- 2.Василишина, В. Сучасними методами бібліотечної роботи формуємо у студентів потяг до інновацій /В. Василишина // Бібліотечна планета. – 2007. - № 3. – С.15-17.
- 3.Дупляк, Т. Інтернет технології у виставковій діяльності / Т. Дупляк, Т. Ткаченко // Маркетинг в Україні. - 2008. - № 3. – С. 26-29.
- 4.Збаровская, Н. В. Выставочная деятельность публичных библиотек / Н. В. Збаровская. – Санкт-Петербург : Профессия, 2004. – 224 с. – (Серия «Библиотека»).
- 5.Киселева, Л. В поисках визуальной культуры / Л. Киселева // Библиотека. – 2007. - № 4. – С. 41-45.
- 6.Кудря, Л. Віртуальна книжкова виставка – нова форма популяризації документів / Л. Кудря // Бібліотечна планета.

– 2009. - № 1. – С.37-39.

7.Лобузіна, К. Шляхи інтеграції бібліотечної діяльності до онлайнового середовища / К. Лобузіна. // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 7. – С. 30–34.

8.Романуха, З. Впровадження інформаційних технологій у бібліографічному інформуванні споживачів в університетських бібліотеках / З. Романуха // Вісник Книжкової палати. – 2014. – № 11. – С. 39–43.

Таланчук О.Б.,
завідувачка сектору
електронної бібліотеки
НБ ХНУ

Бібліотеки у соціальних мережах Консультація

Розглядаються питання ефективності діяльності бібліотек у соціальних мережах. Визначено рекомендації та інструменти щодо впевненого функціонування та просування «віртуального» представництва бібліотеки в мережі Інтернет.

Ключові слова: бібліотека, соціальні мережі, комунікація, соціальні медіа, соціальні сервіси.

В останні роки соціальні мережі набули великої популярності як на території України, так і в усьому світі. З кожним днем все більше користувачів мережі Інтернет реєструються і починають свою активну діяльність у нових соціальних мережах, які міцно увійшли до списку найвідвідуваніших українськими користувачами сайтів.

Такі інструменти, як соціальні мережі є актуальними, особливо у сьогоднішній час, адже вони